

מחצדי חקלא

מגילה. סתם מגילה היא מגילת אסתר. מחצדי חקלא נקראים בעלי הסוד, ושורש הנסתרות לה' אלוהינו הוא י-ה, על כן מגילה אותיות מגל י-ה, מגל הנצרך למחצד חקלא, של ה'הסתר אסתר', שמכאן אסתר מן התורה, ובשתי הסתרות אי"ה וכח"ב כלולים בהן.¹

מחצדי חקלא. מחצדי חקלא, קוצרי השדה, הם תלמידי חכמים העוסקים בתורה וסודותיה. ושדה זה הוא רמז לשדה תפוחים, שהיא השכינה הקדושה. ומה שנזרע בה אורות עליונים הם קוצרים ממנה ונהנים שם בזיו השכינה, על ידי עסקם בתורתו יתברך.

כי עיקר הפעולה שצריך האדם לעשות ולכוון דרכיו והליכותיו לתיקון השכינה... זהו נקרא באמת מחצדי חקלא... כמו שיש מיני עבודות רבות בשדה, שכולם נצרכות להביאו לתיקונו, כך צריך לשכינה וכו'.

ואם לא יש מי שיודע לקצור השדה כראוי, הנה האור, כדי שלא ימסר לסטרא אחרא, אינו מתפשט. בסוד השיב אחר ימינו מפני אויב. אך מי שמקבל עליו עניין תיקון השכינה אז מתעלה לקחת האור ממקום שאין הסטרא אחרא מגעת שם ומביא אותו למטה.²

פתיחה – לאומיות

תכונת נפשה של כנסת ישראל היא נבדלת בעקרה מתכונת הנפש של כל עם ולשון. בכל עם ולשון הנקודה הפנימית של חפץ החיים הקבוציים מיוסדת היא על התוכן הכלכלי לכל צורותיו, ביסוד הדאגה הפנימית השרויה בקרב האדם לבצר את מעמד חייו הגשמיים, והרוח העליון המחיה ומאיר את הנקודה הזאת הוא רוח הסדר והיופי, שהוא חפץ העונג של החושים, על פי משאלות לב האדם, וכשהם באיזה קיבוץ על פי סגנון אחד, עושה השווי הזה את התוכן הלאומי. אמנם בישראל מונחת התכונה האלהית במעמקי טבע נשמת האומה. הצמאון לדעה והרגשה אלהית, בתכלית עליונותה וטהרתה, היא לו הנקודה שהחיים מורגשים בה,

¹ עולת ראי"ה א, עמ' תלו.

² הערות הרצי"ה, עולת ראי"ה ב, עמ' תסח.

והעידונים הנובעים משלמות ציור זה בכל רחבי החיים ועמקיהם הן
המגמות האסתטיות.³

אצל הרב 'כנסת ישראל' היא ממשות היסטורית מציאותית, ולא משהו שנמצא בעליונים.

בדרך כלל זה מושג שנחשב למקום גבוה. כך מסביר 'נפש החיים'⁴, כתוב "יהיב חכמתא לחכימין"⁵, מהי אותה חכמה ראשונה שמהווה תנאי לכל חכמה? החכמה הראשונה היא כנסת ישראל, אמונה, קריאת שמע, ד' אמות של הלכה. כנסת ישראל שייכת לעולם האצילות, בעולם האצילות 'המשכיל' 'המושכל' ו'השכל' הם דבר אחד – הכל אלוקות. המושכלות הם החומר, השכל הוא הצורה, והמשכיל הוא מי שמתבונן וחי את הדבר. כששלושת הממדים האלו מחוברים זה נקרא 'ידיעה פנימית' – כמו אדם שמכיר את עצמו מבפנים.⁶

אבל כאן הרב לא מדבר כנסת ישראל, אלא על הנפש של כנסת ישראל, נפש היא תמיד המדרגה הנמוכה, אבל אין הכוונה שזו מדרגה פחותה, אלא נמוך במובן שזה עקרוני ובסיסי. הנפש של כנסת ישראל היא הלאומיות. (הלאומיות הישראלית היא השכינה⁷, במאמרי הראי"ה היא נקראת מלכות⁸).

התוכן הכלכלי

הרב מסביר שתכונת נפשה של כנסת ישראל שונה היא מכל עם ולשון.

בכל עם ולשון הנקודה הפנימית של חפץ החיים הקבוציים מיוסדת היא על התוכן הכלכלי לכל צורותיו, ביסוד הדאגה הפנימית השרויה בקרב האדם לבצר את מעמד חייו הגשמיים.

במשפט הזה מקופלים כל שורשי התפיסה של החברה ומדעי המדינה – איך נוצרת חברה, מדינה ועם? מה הוריד את בני האדם מהעצים והפך אותם מקופים לבני אדם? מה שמניע אותם הוא הרצון לאכול. כך נוצר שבט, חברה ומדינה, כך נבנית עיר. אנשים מתרכזים יחדיו, ממנים עליהם מנהיג ונוצר שלטון. לאט לאט נוצרת שפה והיסטוריה משוטפת. לאט לאט נוצרת אומה ותרבות. בעצם גם הדברים הכי מופשטים ועליונים, הכי

³ אורות, אורות התחיה, פרק י.

⁴ נפש החיים, שער ד, פרק ה.

⁵ דניאל, ב, כא.

⁶ עיין 'אלף מיני זמר יח' עמ' 3, 'החותם המיוחד'. (מאמרי הראי"ה עמ' 14; אורות הקודש ב, עמ' תקמט).

⁷ בשבת, פרק שני, מ, הרב מפרט ומסביר את הנקודה הזו.

⁸ מאמרי הראי"ה, עמ' 436. (גם שם מדובר על מחצדי חקלא).

רוחניים ומיוחדים, הם המשך של הנקודה הזו, הם בסך הכל הפשטה וסובלימציה – אבל שום דבר לא יכול להשתחרר מהתוכן הכלכלי. הם יכולים להגיע להישגים אדירים, אבל תמיד ריח הבורסקי נודף משם.

'חפץ החיים' הוא היסודות הקיומיים – אלו יסודות חזקים מאוד. גם הם בנויים על כלכלה.⁹

והרוח העליון המחיה ומאיר את הנקודה הזאת הוא רוח הסדר והיופי, שהוא חפץ העונג של החושים, על פי משאלות לב האדם, וכשהם באיזה קיבוץ על פי סגנון אחד, עושה השווי הזה את התוכן הלאומי.

אמנם נוצר אצלם גם סדר ויופי, זה מין קפיצה ודילוג מעבר לצורך הנמוך של החיים – כמו מוטציה. אבל עדיין זה חפץ העונג של החושים. הרב רוצה להראות שגם זה נגרר מלמטה, יש הנאות גסות ויש הנאות יפות ומעודנות, אבל גם הן מתחילות מחפץ העונג של החושים.

אח עשיו ליעקב

אמנם בישראל מונחת התכונה האלהית במעמקי טבע נשמת האומה. הצמאון לדעה והרגשה אלהית, בתכלית עליונותה וטהרתה, היא לו הנקודה שהחיים מורגשים בה, והעידונים הנובעים משלמות ציור זה בכל רחבי החיים ועמקיהם הן המגמות האסתטיות.

מדובר כאן על טבע, עם ישראל נמצא באותו מקום כמו אומות העולם, יש לו טבע של אומה. אבל הטבע שלו אצילי, הקב"ה נוכח אצלו בצורה מלאה. לא רק שיש צימאון לדעת אלוהים ולהרגשה אלוהית, הדגש הוא ששם החיים מורגשים. 'נקודת החיים' זה מה שאצל האומות נקרא 'חפץ העונג של החושים' – באותו מקום בדיוק יש משהו אחר, יש צימאון לדעה והרגשה אלוהית – הטבע של האומה, זה הצימאון לקב"ה.

גם בעם ישראל זה מוליד סדר ויופי. מעניין שדווקא לגבי עם ישראל הרב בחר להשתמש בשפה לועזית(אסתטיקה), בדרך כלל שפה לועזית מבטאת מקום נמוך. הרב רוצה להגיד שאצל אומות העולם, אפילו היופי, נובע מהעונג של החושים. ובעם ישראל אפילו האסתטיקה, שהיא סוג של פינוק (רצון שדברים יתאימו ויהיו נעימים), נובעת מהצימאון לדעה והרגשה אלוהית.

⁹ הרב מתאר את הנקודה הזו, בעין איה על מסכת ביכורים, סעיף כז; וכן בעין איה, שבת, פרק שני, רפה.

צריך להבין את החריפות של זה. הנביא כותב: "אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשו ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי"¹⁰. עשיו ויעקב נראים אותו דבר, עם ישראל רוצה להרגיש את החיים, רוצה עידון והנאה, בדיוק כמו אומות העולם, אבל אצלם זה חסד לאומים חטאת¹¹, ובעם ישראל זה הצימאון לדעת אלוקים. לכן הרב משתמש בביטוי לועזי, הוא רוצה להגיד את זה בצורה הכי גסה שיכולה להיות, זה לא מגמות של סדר ויופי, זו תכונה נמוכה, וגם היא אלוקית.

הדעה הפנימית, המכרת שבמילוי תשוקה עליונה זו הכל מתמלא, שאין שום דבר מכל מגמות החיים ועדוני החיים סדרי החיים ותכניהם, שלא יהיה כלול בתוך נקודת עולמי עולמים זאת, הכרה זו היא ענין מיוחד לישראל מונח בטבע האומה...

המגמות האסתטיות נמצאות בתשוקה – הביטוי 'תשוקה' קשור ליצרים¹². אלו עוצמות חיים אדירות, והם יכולות למלא הכל, 'במילוי תשוקה זו הכל מתמלא'. אם נהיה קדושים, כל החיים יתמלאו (כלומר, לא נהייה כנסת מרחפת, אלא אומה שחיה חיים ארציים מלאים), לא ישאר משהו שיש לאומות העולם ולנו אין. יוצא כזה דבר: לאותה תופעה שנקראת חיים לאומיים, יש שני מנועים, יש את המנוע של התוכן הכלכלי, ובמקביל יש את הצימאון לדעה והרגשה אלוקית. הם פועלים באותה מציאות ונראים אותו דבר בדיוק, ובכל זאת, זה אלוקי וזה אנשי.

זוהי 'תכונת נפשה של כנסת ישראל'.

השדה אשר ברכו ה'

גם בפרק יב הרב מדבר על לאומיות, ובמפורש הוא קורה ללאומיות 'שדה'. ההבדל בין פרק י ל-יב, הוא ש בפרק י הרב דיבר על 'טבע נשמת האומה', אלו הצדדים הפנימיים של כנסת ישראל – התשוקה. ובפרק יב הרב חוזר לדבר על הנפש של כנסת ישראל, אבל הוא מדבר על הצד החיצוני של הנפש.

המגע של כנסת ישראל עם אומות העולם, וכל הסיבוכים של כנסת ישראל, נמצאים בצד החיצוני – תקשורת, חיים חברתיים ומדיניים. (הרב בהמשך הפסקה על 'מגילה', כותב שמגילה היא אותיות גמל י-ה. לגמל יש סימן טהרה פנימי (מעלה גרה), וכל הסיבוכים שלו

¹⁰ מלאכי, א, ב-ג. ועיין אורות התחיה כא. (עיין, 'אלף מיני זמר ז', עמ' 12-13).

¹¹ יש להם ארגוני חסד ענקיים, אבל הם מלאים רוע (כדוגמת חמאס וחזבאללה). עיין 'אלף מיני זמר טז' עמ' 3.

¹² עין איה, ברכות, פרק תשיעי, ריא (כליות יועצות); שם, שלד ('משה יקח את האוהל').

נמצאים בצד החיצוני. הוא מסמל את הסיבוכים של הצד החיצוני של כנסת ישראל. והרב כותב שם. שלהעלות אותו יותר קשה מהחזיר, שיש לו סימן טהרה חיצוני.

הנטיה הלאומית בישראל היא שדה אשר ברכו ד', שאף על פי שאין בה עדיין גידולים גמורים, מפני השיממון הגדול של הגלות, ראויה היא, על ידי עבודה רוחנית ומעשית, שיצמחו בה כל הגדולים הטובים שבעולם להוציא משפעה נשמות גדולות ועליונות המאירות את כל העולם כולו בכבוד.¹³

הלאומיות הישראלית היא 'שדה אשר ברכו ה''. זה מקום מאוד חיצוני, במקום הזה מתפתחים מוזיאונים, אוניברסיטאות, מחקרים, אותו דבר כמו בתרבות האנושית, אבל זה שדה אשר ברכו ה' – הקב"ה בירך אותו.

'אין בה עדיין גידולים גמורים, מפני השיממון הגדול של הגלות'. אלו דברים שלא היו בגלות, מדובר, על התיישבות, ביטחון, כלכלה. אם היו דברים כאלו בגלות, הם באו מנטיות של חול, ללא קדושה.¹⁴ מה שהוביל את התנועה הציונית היה חיפוש מולדת, זה החוץ של הנפשיות הישראלית. בפנים של הנפשיות הישראלית נמצאת התכונה של כנסת ישראל, ובחוץ יש את הדברים המשותפים עם התרבות האנושית.

יש לעומת זה נטיה לאומית של גוים, שהיא חורבה ומדבר, שבשום אופן אינה ראויה לגדל צמחים, והצמחים הרעים כגפן סדום, חמת תנינים ואשכלות מרורות, הלא העדרם טוב ממציאותם, ונמצא שהכל הוא בהם העדר גמור וחורבן מוחלט, ואותם "הגויים חרב יחרבו".

במקביל לנטיה הלאומית הישראלית, יש נטיה לאומית של גוים, שהיא חורבה ומדבר. יש להם מטרופולין, אבל בסופו של דבר זה מביא להרס.¹⁵ הביטויים 'גפן סדום', 'חמת תנינים', 'אשכלות מרורות', 'קשורים לגזל, ניאוף ורצון לשלוט.

רק ההשפעה של הקדש, המעורב בנטיה הלאומית הישראלית, מרטבת את אלה הנטיות האנושיות בכלל ומחזירתן לטובה, עד בואן גם הן לידי עילוי

¹³ אורות, אורות התחיה, יב.

¹⁴ מאמרי הראיה, 177-181. שם הרב מסביר איך התפתחו הנטיות הקיצוניות בעם ישראל (הבייתוסים והצדוקים).

¹⁵ עין איה, שבת, פרק שני, א. (השמן מבטא את ההצלחה. אבל שמנים שאינם מקוריים, בסופו של דבר מביאם כישלון. עיין שם).

להיות ראויות על ידי תכיפת חבורן ויחסן אל ישראל, להצמחה רוחנית.
"ישושום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת", אשר כל זה בא יבא
על ידי גאולתם השלמה של ישראל שתקדים לבא.

זה קצת מזכיר את התכונה של הערב רב. משה הכניס אותם, אבל בנתיים זה גם וחיצוני.¹⁶

הקוצרים

מחצדי חקלא הם הקוצרים של השדה, זו השדה שלהם, שלא נחשוב שמדובר על דברים
גבוהים ונשגבים. השדה הזה מלא שקרים ודמיונות, ואותו ה'מחצדי חקלא' הולכים לקצור.
לכן הרצי"ה אומר 'אם לא שיש איש שיודע לקצור השדה כראוי, הנה האור, כדי שלא ימסר
לסטרא אחרא, אינו מתפשט'. אם אין מי שיודע לקצור, עדיף שלא יתעסקו בזה, בגלל שמה
שיש כאן זה ערב רב. בשביל להתעסק במקומות האלו צריך לדעת לשנוא את הרע¹⁷, כמו
שרבי יהושע בן קרחה לא הסתכל מעולם בפני אדם רשע. אם אין לאדם שנאת הרע, אם אין
לו את היכולת להכיל הפכים, דיאלקטיקה, 'אלו ואלו דברי אלוהים חיים'¹⁸ – אז אין לו מה
לעשות במקום הזה, זה יגיע לסטרא אחרא.

גזורו !

באורות התחיה, פרק כ, הרב מסביר את הבעיות שיש בשדה הזו:

מחלוקת הדעות ע"ד הדרכת הכלל, אם בזמן הזה, שרבו פריצים נושאי
דגל ההפקרות ביד רמה, ראוי להפריד את האומה, שהכשרים נושאי דגל
שם ד' לא יהיה להם שום יחס עם פורקי העול הפושעים, או שמא כח
השלום הכללי מכריע את הכל – כל עיקרה של פלוגתא זו באה מפני
השפלות הכללית, שעדיין לא נגמרה הטהרה לגמרי ביסוד האופי של
האומה, מצד **חיצוניות נפשה**, והיא מטהרת והולכת.¹⁹

כך ר' צבי מסביר:

החיצוניות עדיין לא מתוקנת למרות שהפנים מתוקן, ישנה טהרה פנימית,
אך אנו עדיין נושאים פגמים של גלות. התיקון של החיצוניות חייב

¹⁶ עין איה, שבת, פרק שני, עט.

¹⁷ בהמשך הרצי"ה כותב באריכות על כך שצריך לשנוא את הרע. (עין שם, עולת ראיה"ב, עמוד תסט).

¹⁸ אורות הקודש ב, עמ' רפד, רפו.

¹⁹ אורות, אורות התחיה, פרק כ.

להעשות על ידנו, ורק על ידינו. חייבים לעבוד קשה, מכיוון שמעלת החיצוניות היא נרכשת ולא מולדת. במצרים – אתם תחרישון, ראתה שפחה, מכוח מה? ומזכות מה? – אך לא בתקופה שלנו, למרות שיש גם חלקים של הקב"ה – כגון מלחמת עולם. אבל אנו צריכים להלחם, לישב, לבנות. וכשתגמר המלאכה, אנו ורק אנו צריכים לעשות! להלחם בחול, בכפירה, לבנות את הרוח, את הקודש.²⁰

אז נכון, כמו שאמרנו יש בעיות, והן באות 'מצד חיצוניות נפשה'. זהו הגמל, יש טומאה מבחוץ²¹, וזו טומאה אמיתית. וכדי לתקן אותה צריך עבודה קשה, זו העבודה של המחצדי חקלא.

אלה הכתות יחדו הנן בזה במדרגת שתיים נשים זונות שבאו אל שלמה: הדבור "הביאו חרב" נסיון הוא מחכמת אלהים שבמלכות ישראל: אותה הראויה להדחות, היא הטוענת: "גזורו", ובהתמרמה מבלטת היא את אמתת הטינא שבלב שהיא חשה בעצמה, שכל ענינה הוא רק "גם לי גם לך לא יהיה, - גזורו!", והאם הרחמניה, אם האמת, אומרת: "תנו לה את הילוד החי, והמת אל תמיתוהו", ורוה"ק צווחת: "תנו לה את הילוד החי, היא אמו!"²²

עמלק נמצא ברצון לעשות הפרדת קהילות. דווקא בצדיקים שרוצים להפריד, יש בחינה של עמלק. יכול להיות שהם צודקים, באמת זה לא נראה ישראלי, באמת זה נראה ערב רב, לכן הם לא רוצים את זה.

... יסוד צדקת הצדיקים בכל דור ודור נתמך הוא גם ע"י הרשעים, שעם כל רשעתם כ"ז שהם דבוקים בחפץ לבם לכללות האומה, עליהם נאמר, "ועמך כולם צדיקים", וחיצוניות הרשעות שלהם מועילה היא לאמץ כחם של צדיקים "כדורדיא לחמרא", והפרוד המדומה חותר הוא תחת יסוד הקדושה כולה, כמעשה עמלק שנב את הנחשלים, פליטי הענן, "שלח ידיו בשלומיו, חלל בריתו".

²⁰ דברים שבעל פה, הרב צב"י טאו. (על אורות התחיה, כ).

²¹ דומה למחלוקת אם בין השמשות הוא כהרף עין, או שהוא לוקח זמן. הרב מסביר את זה על הגאולה. הוא כותב שבמהות האלוקית הכל מתוקן, אבל בעולמות לא. לכן יכול להיות שמבחינה פנימית הכל קדוש והגאולה כבר כאן, ומצד המבט האנושי, מבחוץ, לא. עין איה, שבת, פרק שני, רצד; (וכן אגרות ד, אג' אמ).

²² המשך הפרק, אורות התחיה כ.

ההסבר למציאות הרשעים בעם ישראל, הוא הסוגיה של הרתוקות²³. הרתוקות הן תאוות ויצרים, ודווקא הם תכונות ישראליות. כמו שלכל צדיק יש רשע²⁴. ככה הרב מסביר²⁵ את רבי עקיבא, היה בו טוב ורע מעורב, והוא תיקן אותו. למי שיש כוח של בחירה חופשית גדולה, הקב"ה נותן לו כוחות של רע עמוקים שיתקן אותם – 'מעצים כוחם של צדיקים'²⁶.

כך גם כאן, הצד האלוקי והצד השלילי הם אותו אור. התפקיד של החושך הוא לעורר את הטוב. 'כדורדיא לחמרא' ליין טוב יש גם שמרים, לולי השמרים לא היה מה שיתסיס אותו.

מים

ראינו שמדובר בשדה אשר ברכו ה', זה אותו שדה שיצחק הריח בו את ריח הבוגדים²⁷, יש שם בוגדים, אנשים בעיתיים, וכל זה דבר מופלא. אבל השלב הבא עוד הרבה יותר חריף – הרב אומר ששם צומחות כל המחשבות הקדושות.

כל המחשבות הקדושות, והדעות הנשגבות, צומחות הן על המרחב של השדה אשר ברכו ד'. והנם עולים תמיד בכל עת ובכל שעה, בכל רגע ובכל חלקי הרגע, צמחים חדשים ונפלאים, ציצים ופרחים, כמו שעולה תמיד ההשפעה של החיים לעינינו, והשפעת הקיום בכלל, הכל משפע השכל העליון והחיים המושפעים בו, המופיעים על ידו.²⁸

מדובר כאן על שדה, שצומחות בו מחשבות קדושות. איפה זה נמצא באדם? אפשר לתאר באדם ארבעה ממדים של מודעות; הגוף שהוא ממש חומר; מעליו יש רצונות שאינם ממש מודעים, כדוגמת אינסטינקטים או מערכת העיכול; מעל האינסטינקטים ישנם רצונות מודעים, תאוות ויצרים; והצד העליון הוא מחשבות ושיחות עליונות. אפשר להקביל אותם לארבעת המדרגות של הבריאה (דומם, צומח, חי, מדבר), שהם מקבילים לארבעת היסודות (עפר, מים, רוח, אש). יוצא שהמחשבות שצומחות על השדה, הן מחשבות לא מודעות (מחשבה גולמית) ששייכות למדרגת ה'צומח' – יסוד המים.

הסדר הזה של היסודות הוא נכון לפי המבט שלנו, האש היא השמש, היא הכי עליונה; אבל

²³ עין איה, שבת, פרק ראשון, כ. (עיי'ן, 'אלף מיני זמר' ח-ט).

²⁴ הרב כותב שזה היסוד למצוות תוכחה. עין איה, שבת, פרק חמישי, כג.

²⁵ פנקס יג, כג.

²⁶ שם.

²⁷ "וירח את ריח בגדיו" אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו. (סנהדרין, דף לו, עמוד א)

²⁸ אורות הקודש, עמ' קפ.

יש סדר יותר פנימי, בו יש מים עליונים (ואז הסדר הוא: עפר, רוח, אש, מים). יוצא שלמים יש בחינה נמוכה, קרובה לעפר, ויש בחינה עליונה מאוד. לפי הסדר החדש יוצא שהמחשבות ששייכות ל'צומח', יכולות להיות הכי עליונות.

מניין לנו שהמחשבות האלו שייכות למים? זה קשור לביטוי 'הכל משפע השכל העליון'. הביטוי 'שפע' מתאים למים – מים שופעים. זהו השפע של 'נחל עדניך תשקם'²⁹.

ישנם שני סוגי חכמה, יש חכמה שהיא כמו אש (זוהי ה'בינה'), היא שייכת לגבורה. ויש חכמה שהיא כמו מים, היא נקראת 'שכל עליון', שייכת לחסד. התכונה של האש לשרוף ולפורר, היא גורמת לחומר להתרחק אחד מהשני ולהתפשט. ותכונת המים לכווץ ולחבר (כדוגמת מים שיוצרים בצק). האש היא כוח פעולה, והמים הם פשוטים וחסרי פעולה. המים הם כמו תכונת העצמיות של האדם, מהות, כשהם לבד הם רק נאגרים למקום אחד ולא עושים פעולה. האש לעומת זאת, פועלת, מוציאה אל הפועל את התכונה הפנימית.

את המדרגה של המים (שכל עליון) אי אפשר להשיג³⁰, אפשר להשיג אותה רק באור של כנסת ישראל. זה הנושא שלנו, איך מחצדי חקלא מגלים את המחשבות הקדושות בתוך השדה אשר ברכו ה', שהוא כנסת ישראל, הנטיה הלאומית. המים הם גם הכי גבוהים וגם (כמעט) הכי נמוכים.

המחשבה היא חוכמה היולית, מאוד ראשונית ומקורית, שקשה להשיג אותה מצד עצמה. יוצא שאת עצם המחשבה, את השפע עצמו, אי אפשר להשיג; אבל איך שהוא נמצא בתוך החיים, איך שכנסת ישראל חייה את הדבר הזה, איך שהחיים נושאים את הגודל הזה – את זה כן אפשר להשיג.

צמחונות

אפשר להתבונן במדרגת ה'צומח' דרך סוגיית הקורבנות³¹. כל קורבנות באים מהחי (חוץ משני הלחם וחביתי כהן גדול), ומתלווה להם מנחה שבאה מהצומח. קין רצה להביא קורבן מהצומח, אבל היה בזה רמאות גדולה, לכן הקב"ה לא פנה אל קיין ואל מנחתו. מכיוון שהעולם איננו מתוקן, הוא לא עולם של צמחונות, הכוחות החיוניים שלנו בעייתיים וצריך

²⁹ עיין עולת ראיה א, עמ' כ-כא.

³⁰ נפש החיים כותב ששלושה אנשים השיגו אותה ונהפכו למלאכים, (אדם הראשון, חנוך ואליהוה). שער ב, פרק יז.

³¹ עין איה, שבת, פרק שני, ד.

לשחוט אותם כדי לרומם אותם.³² אם רוצים לרפא את החיים, אי אפשר לזרום איתם, כדי לרפא את החיים צריך לאחוז אותם ביד ברזל.³³

יש שיטה דומה: אדם יכול לשנוא את החיים, זו השיטה של הנצרות – אנחנו לא שונאים את החיים, אנחנו אוהבים את החיים ורוצים שהם יפרחו, ויהיו במלא העוצמה והיכולת. אבל בכל זאת צריך לאחוז אותם ביד ברזל, בגלל שצריך סדר, יש חוק. כמו שגם המזויקה הכי מופרעת, של האומנים הכי משוחררים, בסופו של דבר היא מתמטית – החיים מסודרים, גם בדבר הכי חי וסוער יש סדר. לכן אי אפשר שלא להחזיק את החיים ביד ברזל. החיים הם חופשיים, והם צריכים להיות חופשיים, בכל זאת יש חוק.

לכן קורבן צומח הוא בעייתי – הוא מתאר משהו מאוד אוטופי ועתידי – הקורבנות של היום הם קורבנות של חי. צריך להקריב את החיים, להחליש את כוח החיוניות, להכניס אותם למשמעת ולסדר. חיים לא יכולים להיות משוחררים לגמרי, הסדר מאפשר להם להתפתח ולגדול.

צריך להבין בדיוק את ההבדל בין הכוח החיוני לכוח הצומח. הכוח החיוני הוא התאוות והיצרים – דברים שאנחנו מודעים אליהם. גם בצומח יש סוג של חיים, אבל בשונה מהחיוני שהוא מודע לעצמו, הצומח איננו מודע לעצמו, ובכל זאת יש לו איזו תחושה של הרגשה מסוימת. הרב מדבר פה על כך שיש חיים ישראלים, החיים הישראליים לא קשורים לתורה ולהשכלה אלוקית, הם משהו בסיסי יותר, כמו אינסטינקט.

שום דבר לא היה יכול להחזיק את עם ישראל בזמנים הקשים שלו, בהם היו מוכרים יהודים במחיר של תבן, לא היה ליהודי טעם לחיות – מה שהחזיק את עם ישראל היה האינסטינקט לחיות, והאינסטינקט להתחתן וללדת ילדים. אינסטינקט הוא סוג של צורך עמוק, בין גופניות למודעות. אלו שורשי הקיום האנושי, צורך להתגונן, לאכול, לשתות, חימום. אלו הנטיות הלאומיות – עם שמחפש תקשורת (טלפון), שינוע סחורות, וכך לאט לאט נוצרת שפה, ובסוף מתפתחים קהילה, מלך ושופט, סדרי הנהגה ואומנות – כל התהליך הזה הוא שדה אשר ברכו ה', מה שמניע אותו הוא 'הצימאון לדעה והרגשה אלוקית', 'היא לו הנקודה שהחיים מורגשים בה'. לכן למרות ש'אח עשיו ליעקב', הם מתנהגים אותו דבר בדיוק, גם

³² יש כאן שתי בעיות, האחת, שצריך לתקן את הכוח החיוני ולא ניתן לקפוץ שלבים. והשנייה, שהעולם המוסרי שלנו איננו מפותח דיו כדי שנוכל להקריב את הנפש הצמחונייה, אלו כוחות שעדיין אינם נשלטים תודעתית, לכל היותר הם יכולים להתלוות לכוח החיוני (וגם כשהמנחות מתלוות לקורבן, הן באות ללא סמיכה וכד'). [א.ש.ל.]

³³ עין איה, שבת, פרק שישי, פד.

יעקב צריך לצוד ולחלק את השלל, זה שדה אשר ברכו ה' – דווקא במקום הזה מתגלות המחשבות, העולמות הרוחניים הכי מופשטים, הכי חסרי אחיזה – הם צומחים, כמו אינסטינקטים.

בשדה הזה לא כולם מניחים תפילין ולומדים גמרא, לא כולם קדושים, זו נטיה לאומית, שפה, ביטחון, כלכלה, חברה, דווקא שם צומחות המחשבות הקדושות.

הנקודה היא שזה דווקא מקום נקי מתודעות, מקום שהוא רק חיים, מכיוון שכשיש תודעה יכולות להיכנס סברות עקומות ותסביכים. השדה שומר את המחשבה נקיה בלי שיגעו בה. כמו שהאינסטינקטים הם השומרים הכי טובים של המציאות, אפילו כזית מוח עלול להקטין את המקומות האלו.

נסכם. שדה זו מציאות קיומית, לכן היא חיים מורגשים – זה מקום קיומי חי מרגיש. בתוך המקום הזה שרוי השפע – המים, המחשבות. אז אמנם את המחשבות עצמן אנחנו לא יכולים להשיג, בגלל שהם מאוד עליונות, אבל את איך שהן צומחות מתוך המציאות עצמה, אנחנו כן יכולים להשיג. לפני שנגשים לכוחות הצומחים, יש עבודה קודמת, זו העבודה של הקרבת הקרבנות – טיהור הכוח החיוני (הכוח הבהמי) שבתוך האדם.

אין מקרא יוצא מידי פשוטו

במאמר מוסגר: ההבדל בין המים לאש, הוא כמו ההבדל בין הפשט ל'עיון'. רב כהנא למד שמונה עשרה שנה עיון, ורק אחרי שמונה עשרה שנה הבין את ערכו של הפשט.³⁴ ישנם שתי דמויות שמתעסקות בפשט, טמבלים וגאוני עולם. הטמבלים לא מבינים שום דבר, אז הם לומדים פשט. וגאוני עולם – מכיוון שסוף סוף משהו מבין מה טמון בפשט. אין דבר יותר גדול מהפשט, זה אור פשוט, אור עצמי, ולכן הוא תמיד יהיה תנועה מהותית. והוא שבוי בתוך האינסטינקטים, השאיפות הכי פשוטות ונורמטיביות של החיים.

חכמי לב

וחכמי לב, משכילים מקוריים, מקבלים את המחשבות ממקור הקודש, מעבדים אותן בעיבוד שכלי והרגשי. ולפי מדת הדבקות האלהית, השכלית וההופעית, שלהם, ככה הם מתקרבים יותר אל מקורם של הדברים, והם מאספים אליהם את התבואות הללו. וכל חלק, שנוסף ונקבץ על ידי המשיגים, כבר נותן הוא מקום לקליטתו של חלק אחר, יותר נשגב

³⁴ עין איה, שבת, פרק שישי, נ-נא. (הרב משתמש שם בביטויים שנמצאים גם אצלנו, 'מתרענן ו'צומח').

ויותר פועל, יותר מחיה ויותר מעמיד את העז של קודש ד' בעולמים. והם הם מחצדי חקלא, אוספי תבואת השדה, אשר אור ד' זרוע בו.³⁵

'מחצדי חקלא' נקראים 'חכמי לב' ו'משכילים מקוריים'. אלו דמויות שמחפשות את המקוריות של העולם. לכאורה 'משכיל' ו'מקור' הם תרתי דסתרי – משכיל פירושו, השכלה וידיעה, ואילו המקור תמיד יהיה מעבר להשכלה.³⁶ כמובן שמדובר בדמויות שקידשו את עצמם בקדושה גדולה, ובכל זאת השכלה קשורה להבנה, ומה שאני מבין, זה אני. אז אמנם זה בהארות הכי גבוהות, ויש שם קדושה וטהרה, אבל עדיין זה לא מקורי. רק חוסר ידיעה (השגה שלילית) יכול לתת לידיעה את הפרופורציה האמיתית שלה.

'מקור' הוא החכמה עצמה, הוא 'אין' ולא 'יש'. ו'החכמה עצמה' היא אין־סוף מהותי. אין־סוף כמותי אפשר להשיג (תאורטית), צריך מחשב־על, או סופר־על. הכמות נתפסת. אבל החכמה עצמה היא 'מחשבה', היא בעלת איכות אין סופית, ועושר אין סופי – לכן השכלה ומקוריות הם תרתי דסתרי, משכיל הוא 'יודע' ומבחינת המקוריות כל 'יודע' הוא טיפש, מכיוון שתמיד יש משהו מעבר להשכלה.

כדי שדבר יהיה מקורי, צריך לחבר אותו לאין־סוף מהותי מוחלט – זה 'אין', (גם השמחה היא 'אין' – שיכרון מוחלט³⁷). לכן הדגש הוא על 'חכמי לב', ההשכלה שלהם נמצאת בלב³⁸ – יש להם גם השגה של 'יש' וגם השגה של 'אין'. לכן מחצדי חקלא יכולים להיות גם 'משכילים', וגם 'מקוריים' – כל דבר מקבל את הפרופורציה הנכונה, כמו יצירת מופת מקורית־אלוקית, בשורשה יש גרעין אין סופי – יהלום.

תום הילדות

'חכמי לב, משכילים מקוריים, מקבלים את המחשבות ממקור הקודש'. יוצא שמחצדי חקלא מקבלים את המחשבות שלהם, מהמקור, ממקור הקודש.³⁹ 'מקור הקודש' הוא 'חכמה

³⁵ המשך הפרק, אורות הקודש, עמוד קפ.

³⁶ עין איה, שבת, פרק שני, קנט.

³⁷ עין איה, שבת, פרק שישי, קיד; עולת ראה א קלב.

³⁸ זו סוגיה מהותית – איך אדם משיג השגות פנימיות, 'הרגשת הגיון הלב'. (ענין: עין איה, ברכות, פרק ז, כז; ושבת, פרק ב, קו).

³⁹ מקור הקודש הוא 'מקור התורה'. ישנם שני מושגים קצת קרובים, 'מקור התורה' ו'שורש התורה'. שורש התורה הוא הארה שבאה מעבר לספקות, היא שייכת ל'הלכה למשה מסיני'. 'מקור התורה' זו הארה יותר מקורית – אותה רק בעלי השדה יכולים לתפוס, (בניגוד לבית המדרש הקרוי 'כרם', שיכול להגיע רק עד שורשי התורה).

עליונה⁴⁰, 'החזיון מצד עצמו'⁴¹. אי אפשר להשיג את החזיון מצד עצמו, אלא רק דרך הילדות, דרך תמימות ופשטות.⁴² יוצא שיש קשר בין 'מקור הקודש', לבין העולמות הטבעיים שלנו – זו הכוונה שהקב"ה נותן חכמה רק למי שיש בו חכמה⁴³, החכמה הראשונה היא אמונה, היא מושגת בקריאת שמע, בתמימות החיים שלנו. בשפות קיומיות פשוטות, נמצאים העומקים הכי גדולים שיש. יוצא ש'מקור הקודש' נמצא בשתי המקומות יחדיו, גם בהארה מאוד גבוהה, וגם בפשטות של החיים. כמו שתמיד גדולי ישראל והיהודים הפשוטים הסתדרו ביחד, כל הבעיות היו ב'אמצע'. כדוגמת, הבריונים בסוף בית שני, ותנועות ההשכלה באשכנז ובספרד.

סְּכָלוֹת מַעַט

מקום נוסף בו נפגשים עם 'המחשבות הקדושות' הוא ב**סְּכָלוֹת**. ישנם כמה מושגים דומים, **סְּכָלוֹת**, **מילי דשטותא** ו**כזב**.

רב המנונא סבא היה מקדים מילי דשטותא למילי דחכמתא⁴⁴. זה דבר פלא, הרי 'מילי דשטותא' הם מקום חשוך, ובכל זאת הם קשורים ל'מילי דחכמתא'. השטות היא אחד הכוחות הגדולים של האדם, היא מקום בו השכל מפורק, וכשהשכל מפורק כל העולמות הפנימיים פורצים החוצה.

אצל אומות העולם, זה המקום בו הרשע צומח, לדוגמה: במקדשים שלהם, בפולחן, בחגים – עבודה זרה בנויה על שטות. כפי שהסברנו, הנפש של אומות העולם בנויה על התוכן הכלכלי. בסך הכל יש פה ציידים שרצו לאכול ארנבת, אבל הם לא יכלו לתפוס אותה לבד, אז התאחדו ארבעה ציידים כדי שכל אחד יעמוד מכיוון אחר. עכשיו צריך שגם לשני תהיה ארנבת, אז צדים ארבע ארנבות. וכך למדו לעבד עורות, והתפתחה כלכלה חברה והנהגה, ולאט לאט התפתחה גם תרבות ואומנות, ואפילו פילוסופיה. אבל ברגע של התרוממות הרוח, בשעת אובדן החושים ודבקות, בשעה שהשכל נעלם, יוצא הצייד החוצה עם כל הרוע שלו. ואז מאוד מרגיז אותו שלשני יש ארנבת גדולה משלו. וככה נולד ניאוף ואכזריות.

שטות איננה טיפשות, בשטות יש עוצמה אדירה, כל העומקים פורצים החוצה. אצל אומות העולם יוצא רוע, ואצל עם ישראל יוצאות המחשבות. בעם ישראל השטות היא דבר נפלא,

⁴⁰ אורות הקודש ב, עמ' רפג-רפו; אורות הקודש ג, עמ' שס-שסא.

⁴¹ פתיחה למאמר 'דעת אלוקים'. עקבי הצאן עמ' קל. עיין 'אלף מיני זמר ט', הערה 10.

⁴² שם. ועיין, אורות ישראל, פרק ח, סעיף א'.

⁴³ יהיב חכמתא לחכימין; נפש החיים, שער ד, פרק ה.

⁴⁴ לפני שרב המנונא היה מלמד דבר חכמה, הוא היה מקדים דברי שטות. זוהר חלק ג, דף מז, עמוד ב.

זה המקום שרב המנונא הכי אהב להיות בו, שם כל הגודל יוצא החוצה.

הכזב קשור לשירה, משורר טוב חייב לדעת להגיד כזב – ללא כישרון של כזב, אי אפשר להגיד עומק. כיון שכאשר כל דבר נמדד לפי סברות והסברים, העומקים של המציאות לא יכולים לצאת החוצה ולדבר, זה נורא ואיום, והכזב משחרר – הוא נותן לאמת להאמר.

גם הסכלות כזו. המושגים האלו מאוד דומים ובכל זאת יש ביניהם הבדלים. כזב שייך לשירה – הוא מבט כללי על המציאות. שטות היא ההתפרקות של הדעת, המקום בו החושך יוצא החוצה. והסכלות היא משהו יותר פשוט (לעומת השטות שעדיין מתמודדת עם המדע) – משהו חי, כמו אומץ. כל אלו הם כוחות אדירים, אסור לזלזל באנשים פשוטים או טיפשים, שם נמצאת האמת הכי גדולה.

עבודת השדה

זה הנושא שלנו, למה המקום הזה צריך 'עיבוד שכלי והרגשי'? מכיוון שהמקום הזה לא מעובד. אין שם שכל ורגש, יש שם גסות, בהמות, פראות⁴⁵.

את ה'מים' אפשר להשיג דווקא בתחתונים, הם מופיעים כתהליכים אינסטינקטיביים, ממילא הם פראיים וגסים, מלאי כזב, אשליות ודמיונות – את כל זה צריך לקחת ולעבד. לכן יש למחצדי חקלא עניין כל כך גדול לקצור את השדה, בגלל שצומחים שם דברים גדולים ועמוקים מאוד. והם יודעים לעבד את המידע ולקלוט התוכן שנמצא במקומות האלו.

בית המדרש⁴⁶ לא יודע לעבד את השדה. הדבר הכי נמוך שאפשר להכניס לבית המדרש, זה בהמות, כבשים ופרות, אבל לא גמלים ולא חזירים. עם מקומות כאלו מסובכים רק מחצדי חקלא יודעים להתמודד, הם מסוגלים לשמוע את הגודל האלוקי שנמצא בהם ולהשיג את המחשבות העמוקות האלו.

אחד הכלים שלהם הוא הדבקות, 'לפי מדת הדבקות האלוהית'. בלי דבקות אי אפשר להבין את העומקים ששרויים במקום הזה, הדבקות בקב"ה נותנת את היכולת לשמוע את המקוריות שיש כאן.

⁴⁵ שמונה קבצים, קובץ ד, סז. שם הרב מדבר על הפראים הקדמונים. לפעמים האמיתות הגדולות נמצאות בפראות. האדם המשכיל סירס את עצמו, על ידי שהכניס את עצמו לחשבונות קטנים, עד שהוא שכח מהי אמת.

⁴⁶ בית המדרש נקרא 'כרם'. עין איה, ברכות, פרק תשיעי, שלב. (אגרות ראייה א, אגרת קג).

עת קציר

ולפי רוב הקציר, ככה תגדל ברכת הצמיחה. כי הארץ נתן לבני אדם, לעבדה ולשמרה.

והענינים נעשים אנושיים כלליים בנשמת ישראל, והם עם זה דבקים בשרשם, מפני הדבקות הרעננה של הנשמה הישראלית בשרשה.

ישנם שלושה סוגים של מחצדי חקלא. בפשטות הם 'עובדי אדמה' שעובדים קשה. אבל הם יכולים להיות גם 'רועי צאן'⁴⁷, שאין אצלם עבודה שמפרכת את הגוף, (זה מתאים לביטוי 'רעננות', שנמצא אצלנו). ואפשרות שלישית שהם דגים 'נוני ימא'⁴⁸. נשאיר את ההבדלים בינתיים כשאלה פתוחה.

הביטוי רענן נמצא גם בסוגיה של רב כהנא⁴⁹, לגבי הדמיון, הדמיון הוא השפה של האומנות. בדמיון הכל מתחיל. זו הרעננות שממנה המחשבות מתחילות לצמוח.

ויש דרגת השביעית, שאין הדברים נתקים ממקורם כלל. להיות אצורים באוצר היחיד, אלא הכל נקלט בקליטה כללית של כלל האומה, כללות ישראל, וכללות הנשמה הכוללת, נשמתו של אדם הראשון, שכוללת בה גם נפש הבהמה, אדם ובהמה תושיע ד'. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך, ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך, תהיה כל תבואתה לאכל.

ה'דרגה השביעית' היא כמו שנת שמיטה – יש רק כלליות, הכל דבק במקור. זה קשור לביטוי 'נעשים אנושיים כלליים' – נשאיר את זה פתוח.

סיכום

עכשיו אפשר להבין מיהם 'מחצדי חקלא' – הם הקוצרים, הם יודעים לעבד את המחשבות האלו. הם מקבלים את השטות ואת הכסילות, (חשוב לדעת שזו שטות וכסילות – לא נכניס אותם לבית המדרש ולא נעשה איתם עסקים), והם יודעים לקצור, לשמוע את המחשבות המקוריות שיש במקום הזה, ולהפוך אותם לשכל ולרגש – לחכמה אלוקית. הם לוקחים את הגמלים והחזירים וכל הסיבוכים האלו, ובעצם חושפים את האור האלוקי שנמצא שם.

⁴⁷ עין איה, שבת, פרק שמיני, ט.

⁴⁸ מאמרי הראי"ה, עמוד 436.

⁴⁹ עין איה, שבת, פרק שישי, ג.

הכלי שלהם הוא המגל, זו המגילה – מגל י-ה. במגילה כולם שוטים, גם המלך. החכמה של בעלי הסוד היא, לקחת את זה ולשמוע את קול ה' שיוצא משם.

בעם ישראל יש את הכישרון לשמוע את ההיסטוריה, כשם שהוא יודע לקרוא את התורה.⁵⁰ התורה היא רק אותיות, ועם ישראל יודע לקחת אותה ולחלק למילים, משפטים ופרשיות, ועוד להוסיף תגים וניגונים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. באותה מידה עם ישראל יודע לשמוע את ההיסטוריה – ההיסטוריה היא עלילה אלוהית, סיפור של הקב"ה. כדי לדעת לשמוע אותה צריך את הסכלות, שם נמצאת עומק החכמה. החכמה של בעלי הסוד היא לקחת את זה ולספר לבני אדם.

עניינם של בעלי הסוד הוא ללמד זכות⁵¹. בשביל להראות את הפגמים ולבזות לא צריך להיות בעל סוד, כל מי שיש לו עניינים יודע שיש ערב רב ועמלק, אבל בעלי הסוד יודעים לשמוע ולחשוף את הפלא האלוהי שנמצא במקומות האלו. זוהי מגילת אסתר.

הסתר אסתר

'הסתר אסתר', הרב כותב שיש שתי הסתרות, אי"ה וכח"ב⁵². המציאות בנויה מ'מידות' ו'מוחין'. מידות הם דברים מדודים, גוונים שונים, ישנם שישה ממדים למציאות; וכל מה שמעבר לזה נקרא 'מוחין'. בעצם עיקר המציאות היא ב'מוחין' – אי"ה וכח"ב. ההבדל ביניהם הוא שכח"ב הוא מושג גולמי, ואי"ה הוא מושג מלא ועשיר.⁵³ לא שבגולמיות אין עושר, יש, אבל מאוד בתמצות. כשאנו הופכים אותם לאותיות, אנחנו מאפשרים להם להתמלא. לדוגמא י' יכולה להיות יו-ד; וגם יו-ד, ו-ו, ד-ל-ת.

הרב רוצה להגיד שלא רק אי"ה נאבד, אלא גם כח"ב. כלומר, לא רק העושר של העולמות הפנימיים, אלא גם השורש, כל העומקים הפנימיים אבדו. אז נשאר יהודים שמקימים מצוות, אבל החכמה והמהות של העולם נעלמה. יש רק מעשים – הנשמה אבדה.

הגרוע ביותר הוא כשהשורש נשכח. הרב כותב שהחולי הכי קשה של הגלות הוא לא הסבל של היהודים, אלא השכחה של היופי⁵⁴. כששוכחים את השורש הכל נשכח, כי האדם אפילו

⁵⁰ אגרות ראי"ה ב, אגרת תשלז. (עמ' שלד).

⁵¹ כמו ה'הנעלבים ואינם עולבים' (עין איה, שבת, פרק ט, פג). הנקודה החשובה אצלם היא, שהם מרגישים את הכאב (מתבאר בעמוד הבא), ובזכות זה הם מסוגלים לשמוע איך הקב"ה מדבר בזה.

⁵² אלו שלושת הספרות העליונות – 'כתר', 'חכמה' ו'בינה'. ולהם בהקבלה שלושה אותיות, א', ו'-ה'.

⁵³ דומה להבדל בין העצם לשם. אי"ה זה השם, וכח"ב זה העצם. עיין – עין איה, שבת, פרק ראשון, סו.

⁵⁴ עין איה, שבת, פרק שני, סה-סח.

לא יודע שחסר לו. חלק מההשגה של דבר היא, כשאדם מבין שמהו חסר לו, והחיסרון מכאיב לו. הרגשת החיסרון היא חלק מההשגה. זה מה שמרדכי ניסה לעורר אצל היהודים שהלכו למשתה של אחשוורוש.

מרדכי היה 'רצוי לרוב אחיו', למה לא 'כל אחיו'? בגלל שגדולי ישראל התנגדו לו. הם לא הבינו מה הוא רוצה, המדרגה הזו לא הייתה קיימת אצלם, לכן זה 'הסתר אסתיר'. כל המוצרים היו בהכשר הבד"ץ, אבל איפה הכבוד לבית במקדש? כבוד הוא יחס, לא היה להם יחס לשורשים העליונים של המציאות – זה אפילו לא הכאיב להם.

אז ההסתרה הראשונה היא העושר, אין עושר רוחני. וההסתרה השניה היא שגם השורשים נעלמו, אין ערגה⁵⁵, אין געגוע. מתוך הערגה ניתן להצמיח הכל.

צריך להבין, זה לא מסתכם בכך שגדולי ישראל אבדו את היחס לבית המקדש – אם מאבדים את היחס לבית המקדש, מאבדים גם את היחס לאלוקות שיש בחיים הטבעיים של עם ישראל. כמו שאמרנו, את היסוד של המים העליונים, משיגים בתחתונים, בתור כוח צומח. הם באים ביחד – אם אחד חסר, גם השני חסר. מה שנותר הוא ד' אמות של הלכה, וזהו 'בד' אמות של הלכה יש חיים טבעיים מאוד קטנים, אין שום כבוד למה שמעבר לד' אמות, מה שמעבר הוא איננו רצוי ונשלל באופן מוחלט.⁵⁶

כשעם ישראל בגלות, כשהסוד לא מופיע – השם חסר את י-ה ומה שנשאר הוא רק ו-ה. זה המצב של ד' אמות של הלכה, זו תורה מאוד קטנה. כשחוזרים להופיע המים והאש, הכל בוער מחדש, הכל חי בהארות מאוד גבוהות. ואז גם החיים עצמם, הפשוטים, נראים אחרת. לבעלי הסוד יש יכולת לשמוע את בעלי השטות, הכסילות והכזב, את כל הסיבוכים של החיים הישראלים, ושם הם שומעים איך הקב"ה מדבר.⁵⁷

⁵⁵ ערגה היא הגרעין הפנימי. עין איה, שבת, פרק תשיעי, מז; מאמרי הראי"ה, עמ' 507.

⁵⁶ כמו שראינו באורות התחיה כ, על הרצון לעשות הפרדה בעם ישראל.

⁵⁷ כדוגמת אורות התחיה, מג, מה.

ועיין היטב, אורות הקודש ג, עמ' קפח-קצ.